

RIVOJLANGAN DAVLATLAR INNOVATSION BANK XIZMATLARIDAN FOYDALANISH TAJRIBALARI

Baymuratova Madina Tursunboy qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
tayanch doktoranti

Annotatsiya

Maqolada rivojlangan mamlakatlar tijorat banklari tomonidan ko'rsatilayotgan innovatsion bank xizmatlari tahlil qilindi. Xususan, yuqori daromadli mijozlarga yo'naltirilgan xususiy bank xizmatlari, raqamli texnologiyalar asosida taklif etilayotgan mahsulotlar va bank xizmatlari segmentlaridagi raqobat ustunliklari o'rganilgan. Tahlil natijalariga ko'ra, xizmatlar sifati va xilma-xilligi, individual yondashuv, shuningdek, raqamli transformatsiya xorijiy tajribaning asosiy yo'nalishlarini tashkil etadi. Maqola yakunida O'zbekiston bank tizimi uchun takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion bank xizmatlari, tijorat banki, raqamli texnologiyalar, yuqori daromadli mijozlar, transformatsiya, xususiy bank.

Аннотация

В статье анализируются инновационные банковские услуги, предоставляемые коммерческими банками развитых стран. В частности, изучены частные банковские услуги, ориентированные на клиентов с высоким доходом, продукты, предлагаемые на основе цифровых технологий, а также конкурентные преимущества в различных сегментах банковских услуг. По результатам анализа установлено, что качество и разнообразие услуг, индивидуальный подход, а также цифровая трансформация являются основными направлениями зарубежного опыта. В заключение статьи представлены рекомендации для банковской системы Узбекистана.

Ключевые слова: инновационные банковские услуги, коммерческий банк, цифровые технологии, клиенты с высоким доходом, трансформация, частный банкинг.

Abstract

The article analyzes innovative banking services provided by commercial banks in developed countries. In particular, it examines private banking services targeting high-net-worth individuals, digital technology-based products, and competitive advantages in various banking service segments. The analysis reveals that service quality and diversity, personalized approaches, and digital transformation represent the main directions of international experience. The article concludes with recommendations for the banking system of Uzbekistan.

Keywords: innovative banking services, commercial bank, digital technologies, high-net-worth individuals, transformation, private banking.

KIRISH

Jahonda tijorat banklarining bank xizmatlari milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi rolini oshirish uchun bevosita bank xizmatlari turlarini ko'paytirish va ularning sifatini yuksaltirish, raqamli texnologiyalarga asoslangan holda bank xizmatlari segmentlarida raqobat pozitsiyasini mustahkamlash, yangi bank xizmatlarini yaratishga e'tibor qaratilmoqda. Bank of Americaning bank aktivlari 2022–2023-yillarda o'sib, 2023-yilda 2019-yilga nisbatan 30,6 foizga oshgan. Bundan tashqari, bank 2023-yil yakunlariga ko'ra 150 000 ga yaqin bank hisob raqamini ochgan. Mijozlarning qoldiqlari 3,8 trillion dollarga yetdi, bu esa yuqori bozor baholari va ijobiy sof mijozlar oqimining 12 foizga ortishiga olib kelgan. 2023-yilda boshqaruv ostidagi aktivlar oqimi 52 milliard dollarni tashkil etgan, bu 2022-yilga nisbatan 216 milliard dollarga ko'p bo'lib, jami boshqaruv ostidagi aktivlar balansi 1,6 trillion dollarni tashkil etgan.

Tijorat banklari tomonidan ko'rsatilayotgan bank xizmatlari ko'lamini kengaytirish hamda ularning tezkorligi va natijadorligini oshirish orqali korporativ transformatsiya sharoitida bank xizmatlarini rivojlantirish taqozo etilmoqda. Jahonda tijorat banklari tomonidan transformatsiya jarayonida bank xizmatlarini rivojlantirish, tijorat banklari o'z xizmatlaridan oladigan daromadlar bilan ushbu xizmatlarga sarflanadigan xarajatlar o'rtasidagi optimallikka erishish masalalariga oid ilmiy izlanishlarga e'tibor qaratilmoqda.

Banklarning aynan korporativ transformatsiya jarayonida bank xizmatlarini rivojlantirishi, tijorat banklari tomonidan ko'rsatiladigan bank xizmatlari sifatini oshirishi, noan'anaviy innovatsion xizmatlarni amaliyotga joriy etish ko'lamini kengaytirishi orqali bank xizmatlari samaradorligini oshirish, bankning balans hajmiga mutanosib ravishda xizmatlar assortimentini kengaytirish, bank xizmatlari sifat standartlari va raqobatbardoshligini baholash, tijorat banklari faoliyatidagi risklarni baholash va boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'nalishlarida ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzuga oid bo'lgan bir qator olimlarning tadqiqot ishlari bibliografik yondashuv asosida o'rganib chiqildi. Ularga asoslanib, qator iqtisodchi-olimlarning bank xizmatlarini rivojlantirishga oid bo'lgan fikr-mulohazalari tahlil qilindi. Iqtisodchi olim M. Miroshnichenkoning xulosasiga ko'ra, bankning raqobatdosh ustunliklari uning taklif etayotgan xizmatlari yoki raqobatchilar takliflari bilan solishtirganda iste'molchi uchun foydali bo'lgan faoliyat shakllarining o'ziga xos xususiyatlari tufayli yaratiladi. Ularga quyidagilar orqali erishish mumkin:

- ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish;
- ularning tannarxini pasaytirish;
- taqdim etilayotgan xizmatlarning xilma-xilligini oshirish;
- xizmat ko'rsatish muddatini qisqartirish;

– xizmat ko‘rsatish va xizmatlar ko‘rsatish shartlarini yaxshilash¹.

Umuman olganda, bank xizmatlari bozorini rivojlantirishning strategik vazifasi istalgan geografik joylashuvda va eng maqbul narxda aniq iste‘molchiga kerakli bank xizmati yoki mahsulotini yetkazib berishdan iborat. Muammoning yechimi raqobat muhitida faoliyat yurituvchi muvozanatli bank tizimida yotadi va shunday tizimgina butun mamlakat bo‘ylab har bir xo‘jalik yurituvchi subyektga bank xizmatlarini to‘liq ko‘rsatishi mumkin.

METODOLOGIYASI

Ilmiy maqolada guruhlash, qiyoslash, taqqoslash, tarkibiy tahlil, sintez, induksiya va deduksiya, iqtisodiy-statistik usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlardagi yuqori daromadli shaxslar uchun eng yaxshi banklarni ko‘rib chiqamiz. Har bir bank o‘ziga xos xizmatlar, tajriba va mijozlar tajribasini taklif qiladi. Amerika Qo‘shma Shtatlaridagi yuqori daromadli shaxslar uchun eng yaxshi banklar — Citibank, JP Morgan, Wells Fargo va Bank of America banklaridir². Ushbu banklarning aktivlari ham ancha yuqori hisoblanadi. Quyidagi jadvalda yuqorida sanab o‘tilgan banklarning aktivlariga baho berishimiz mumkin (1-jadval).

1-jadval.

Citibank, JP Morgan, Wells Fargo, Bank of America banklari aktivlari (2019-2023yillar)³

Banklar	2019 y.	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2023-yilda 2019-yilga nisbatan o‘zgarishi, mlrd. dollar
Citibank	1 951,1	2 260,0	2 291,4	2 416,6	2 411,8	460,7
JP Morgan	2 686,4	3 384,7	3 743,5	3 665,7	3 875,3	1 188,9
Wells Fargo	1 911,7	1 941,7	1 941,9	1 894,3	1 885,4	-26,3
Bank of America	2 434	2 819,6	3 169,9	3 051,3	3 180,1	746,1

1-jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinadiki, 2021–2023-yillar davomida Wells Fargo kompaniyasida pasayish tendensiyasi kuzatilgan. 2023-yilda 2019-yilga nisbatan Wells Fargo kompaniyasi aktivlari 1 barobarga kamaygan. 2019–2021-yillarda esa bankning aktivlari 30,2 mlrd. dollarga ortgan. Jami aktivlar quyidagi sabablarga ko‘ra o‘sgan:

- naqd pul mablag‘lari, banklardan olinadigan to‘lovlar va foizlarning ko‘payishi, korporativ g‘aznachilik tomonidan boshqariladigan banklardagi depozitlar

¹Мирошниченко М.А. Анализ внешней среды, факторов формирования конкурентоспособности и стратегического развития коммерческого банка // Научный журнал КУБГАУ. — 2016. — №120 (06). С. 40- 45

²<https://www.kubera.com/blog/best-bank-for-high-net-worth>

³Citibank, JP Morgan, Wells Fargo, Bank of America banklarining 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 йиллик hisobotlaridan foydalanilgan holda muallif tomonidan tuzildi.

sertifikatlarini (CD — Certificate of Deposit) chiqarishning ko‘payishi natijasida depozitlar va uzoq muddatli qarzlar qisman qoplanadi; shu bilan birga, operatsion segmentlar tomonidan saqlanadigan depozitlar kamaygan;

- AFS (Available-for-Sale) qarz qimmatli qog‘ozlarini sotish va sof amalga oshirilmagan zararlar.

Biroq, Wells Fargoning xususiy bank bo‘limi — The Private Bank¹ nomi bilan tanilgan bo‘lib, investitsiya qilinadigan aktivlari kamida 1 million dollar bo‘lgan yuqori daromadli jismoniy shaxslar va oilalarga xizmat ko‘rsatadi. Xususiy bank o‘zining jamoaviy yondashuvi bilan mashhur bo‘lib, u har bir mijozning o‘ziga xos ehtiyojlariga moslashtirilgan boyligni boshqarish bo‘yicha kompleks xizmatlarni taqdim etish uchun turli mutaxassislar guruhini birlashtiradi.

Wells Fargo kompaniyasida xususiy bankning har bir mijoziga investitsiyalarni boshqarish, ishonch va mulkni rejalashtirish, kredit va kreditlash hamda xayriya xizmatlari kabi sohalarda mutaxassislar guruhini muvofiqlashtiruvchi maxsus aloqa menejeri tayinlanadi. Ushbu jamoaviy yondashuv mijozlarga moliyaviy hayotlarining barcha jabhalarida har tomonlama maslahat va yordam olish imkonini beradi.

Shuningdek, Wells Fargoning The Private Banki o‘z mijozlariga bir qator eksklyuziv imtiyozlarni taklif etadi. Jumladan: tezkor qo‘llab-quvvatlash uchun maxsus xizmat ko‘rsatish liniyasiga kirish, tanlangan bank mahsulotlari va xizmatlari uchun imtiyozli narxlar, kengaytirilgan mukofotlar va imtiyozlarga ega premium kredit kartalari to‘plami. Bank, shuningdek, mijozlarga bozor tendensiyalari va investitsiya imkoniyatlari haqida xabardor bo‘lishga yordam beradigan bir qator ta‘lim resurslari va tadbirlarni taklif etadi.

1-jadval ma‘lumotlariga ko‘ra, 2019–2023-yillarda bank aktivlarining eng yuqori o‘sish ko‘rsatkichi JP Morganda kuzatilgan. 2023-yilda bank aktivlari 3 875,3 mlrd. dollarga yetib, o‘tgan yilga nisbatan 1,05 barobarga ortgan. Bunday natijaga bank segmentida kreditlash faoliyatini oshirish, shu jumladan, markaziy banklardagi depozitlarni kamaytirish va shartnomalar bo‘yicha sotib olingan qimmatli qog‘ozlarni qayta sotish hisobiga erishilgan.

J.P. Morgan’s Private Bank² investitsion aktivlarida kamida 10 million dollarga ega bo‘lgan o‘ta yuqori daromadli jismoniy shaxslar va oilalarga xizmat ko‘rsatadi. Bankning xususiy bank xizmatlari yuqori darajada shaxsiylashtirilgan yondashuv asosida qurilgan bo‘lib, har bir mijozga moliyaviy masalalar bo‘yicha keng ko‘lamli maslahat va yordam ko‘rsatadigan maxsus mutaxassislar guruhi ajratiladi.

Shuningdek, J.P. Morgan’s Private Bank jamoasi investitsiyalarni boshqarish, kredit va kreditlash, ishonch va mulkni rejalashtirish, xayriya hamda oilaviy ofis xizmatlari kabi sohalarda tajribali mutaxassislarni o‘z ichiga oladi. Bank o‘zining innovatsion investitsiya yechimlari bilan mashhur bo‘lib, ular muqobil aktivlar sinflariga kirish va xususiy bozor imkoniyatlarini ham o‘z ichiga oladi.

Xususan, J.P. Morgan’s Private Bankning asosiy afzalliklaridan biri — uning global ta‘sir doirasi va tajribasidir. Dunyo bo‘ylab 100 dan ortiq bozorlarda mavjud

¹<https://www.wellsfargo.com/the-private-bank/>

²<https://privatebank.jpmorgan.com/nam/en/home>

boʻlgan bank, murakkab va koʻp yurisdiksiyalik boyliklarni boshqarish ehtiyojlariga ega boʻlgan mijozlar talabini qondirish uchun qulay mavqega ega. Bank, shuningdek, xususiy bank mijozlariga xususiy muzeylar va sanʼat kolleksiyalariga kirish, faqat taklifnomalar asosida oʻtkaziladigan tadbirlarda ishtirok etish, shuningdek, buyurtma asosida tashkil etiladigan sayohat xizmatlari kabi bir qator eksklyuziv imtiyozlar va noyob tajribalarni taqdim etadi.

1-jadval maʼlumotlariga qaraganda, Citibank bank aktivlari 5 yil davomida faqat oʻsish tendensiyasiga ega boʻlib, 2023-yilda 2019-yilga nisbatan 460,7 mlrd. dollarga ortgan. Bunday natijaga AQShning Bazil III qoidalariga koʻra Citigroup 4,0 % minimal Leverage ratio nisbatini saqlashi talab qilingani hisobiga erishilgan.

Citibankning Citigold Private Client (CPC)¹ dasturi Kiplinger tomonidan ketma-ket besh yil davomida “Yuqori daromadli oilalar uchun eng yaxshi bank” deb topildi. Ushbu obroʻli eʼtirof Citibankning badavlat mijozlarga aʼlo darajadagi xizmat koʻrsatish va boylikni boshqarish boʻyicha kompleks yechimlarni taqdim etishga sodiqligini taʼkidlaydi². CPC dasturida qatnashish uchun mijozlar Citibankda kamida 1 million dollarlik investitsiya qilinadigan aktivlarga ega boʻlishi lozim. Buning evaziga ular xususiy bankirlar, investitsiya maslahatchilari va moliyaviy rejalashtiruvchilarni oʻz ichiga olgan boylikni boshqarish boʻyicha maxsus guruhga kirish huquqiga ega boʻladilar.

Ushbu jamoa har bir mijoz bilan bank, investitsiya, pensiya rejalashtirish, mulkni rejalashtirish va xayriya yordamini qamrab oluvchi shaxsiy boylikni boshqarish strategiyasini ishlab chiqish uchun yaqindan hamkorlikda ishlaydi. CPC mijozlari, shuningdek, kreditlar va depozit hisobvaraqlari boʻyicha imtiyozli narxlar, turli bank xizmatlari uchun toʻlovlardan ozod etilish hamda aeroport zallarining global tarmogʻiga bepul kirish kabi keng doiradagi eksklyuziv imtiyozlardan foydalanadilar. Bundan tashqari, Citibank mijozlarga oʻz boyliklarini samarali boshqarish hamda bozor tendensiyalari va investitsiya imkoniyatlari haqida xabardor boʻlib turishlariga yordam beradigan kuchli raqamli vositalar va resurslar toʻplamini taklif etadi.

1-jadval maʼlumotlaridan kelib chiqib aytish mumkinki, Bank of Americaning bank aktivlari 2022–2023-yillarda oʻsib, 2023-yilda 2019-yilga nisbatan 30,6 foizga ortgan. Bundan tashqari, bank 2023-yil yakunlariga koʻra 150 000 ga yaqin bank hisob raqamini ochgan. Mijozlarning qoldiqlari 3,8 trillion dollarga yetgan boʻlib, bu yuqori bozor baholari va ijobiy sof mijozlar oqimining 12 foizga ortishiga olib kelgan. 2023-yilda boshqaruv ostidagi aktivlar oqimi 52 milliard dollarni tashkil etgan boʻlsa, bu 2022-yilga nisbatan 216 milliard dollarga koʻpdir; natijada, jami boshqaruv ostidagi aktivlar balansi 1,6 trillion dollarni tashkil etgan.

Bank of Americaning xususiy bank mijozlari bir qator eksklyuziv imtiyozlardan foydalanadilar. Jumladan: tanlangan bank mahsulotlari va xizmatlari uchun imtiyozli narxlar, tezkor qoʻllab-quvvatlash uchun maxsus xizmat koʻrsatish liniyasiga kirish hamda kengaytirilgan mukofot va imtiyozlarga ega premium kredit kartalari toʻplami.

¹<https://citigoldprivateclient.citi.com/financial/banking.html>

²<https://www.citigroup.com/global/news/press-release/2021/citibank-named-best-bank-for-high-net-worth-families-by-kiplinger-s-for-fifth-straight-year>

Bank, shuningdek, mijozlarga xabardor bo'lish va ongli moliyaviy qarorlar qabul qilishda yordam berish uchun turli ta'lim resurslari va tadbirlarni taklif etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsion bank xizmatlari tizimi, ayniqsa yuqori daromadli jismoniy shaxslar segmentiga yo'naltirilgan xizmatlar, banklarning raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu xizmatlar yuqori darajadagi shaxsiylashtirilgan yondashuv, kengaytirilgan raqamli imkoniyatlar va mijozlar ehtiyojlariga moslashtirilgan moliyaviy yechimlar bilan ajralib turadi.

Tahlil natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- Innovatsion bank xizmatlari turlarini kengaytirish va ularning funktsionalligini oshirish.
- Bank xizmatlarining raqamli transformatsiyasini jadallashtirish, ayniqsa mobil ilovalar va onlayn platformalarning samaradorligini kuchaytirish.
- Mijozlarga xizmat ko'rsatishda shaxsiylashtirilgan va segmentga yo'naltirilgan yondashuvni keng joriy etish.
- Yuqori daromadli mijozlar uchun alohida xizmat paketlari va moliyaviy maslahatchilar instituti asosida xizmat ko'rsatish tizimini yaratish.
- Mahsulot va xizmatlar sifatini baholovchi indikatorlar asosida xizmat ko'rsatish standartlarini ishlab chiqish va joriy etish.

Ushbu tajribalarni o'rganish O'zbekiston bank tizimi uchun muhim yo'nalishlarda strategik qarorlar qabul qilishda samarali asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мирошниченко М.А. Анализ внешней среды, факторов формирования конкурентоспособности и стратегического развития коммерческого банка // Научный журнал КУБГАУ. — 2016. — №120 (06). С. 40- 45
2. <https://www.kubera.com/blog/best-bank-for-high-net-worth>
3. Citibank, JP Morgan, Wells Fargo, Bank of America банкларининг 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 йиллик ҳисоботларидан фойдаланган ҳолда муаллиф томонидан тузилди.
4. Bank of America. Annual Report. 2023//<http://www.bankofamerica.com>
5. <https://www.wellsfargo.com/the-private-bank/>
6. <https://privatebank.jpmorgan.com/nam/en/home>
7. <https://citigoldprivateclient.citi.com/financial/banking.html>
8. <https://www.citigroup.com/global/news/press-release/2021/citibank-named-best-bank-for-high-net-worth-families-by-kiplinger-s-for-fifth-straight-year>

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, fevral, 2-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournlbot](https://t.me/marketinjournlbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**